

BÖLÜM 6

SÖZLÜK

Abiyotik faktörler : Canlılara etki eden cansız etmenlerin tümü.

Absorpsiyon : Gazların ve sıvıların hücreler tarafından alınması.

Acetyl Coenzym A : Madde ayrıştıran özel bir coenzim

Adaptasyon : Uyuma, uyumluluk, alışma.

Adsorpsiyon : Katı maddelerin yüzeyine soğurma, tutma.

Aerob : Yaşam için mutlaka oksijen ihtiyacı gösterme.

Aerobi : Yaşam için mutlaka oksijen ihtiyacı olan canlılar.

Afotik : Işıksız.

Aktif çamur yumağı : Aktif çamur tesislerinde oluşan bakteri yumakları (çamur yumağı).

Aktif çamur yöntemi : Aerob mikroorganizmalar yardımı ile atık suların arıtılmasında kullanılan bir atıksu arıtma yöntemi.

Aktif çamur atıksu

arıtma tesisi : Mekanik ve biyolojik arıtma ünitelerinden oluşan ve aktif çamur havuzları içeren bir tesis.

Alıcı Ortam : Atıkların bırakıldığı yakın ve uzak çevre.

Alkalinite : Hidroksil iyonu konsantrasyonu.

Allel : Habloid kromozom takımında bir genetik faktör, diploid organizmalarda bir ikinci allel ile birlikte gen çiftini oluşturur.

Allosterik : Başka yerde etki eden, aktif enzim merkezinde etki etmeyen.

Alüminyum : Gümüş parlaklığında beyaz metalik element olup yer kabuğunda bol miktarda bulunmaktadır. Pekçok alaşımı olup genellikle korozyona dayanıklı hafif ve kuvvetli malzeme yapımında kullanılır.

Aminoasitler : Bir veya birçok amino grupları içeren organik asitler.

Amipler : 10µm - 3 mm arasında bir büyüklüğe sahip olan, şeklini sürekli olarak değiştiren, yalancı ayakları olan hayvancıklar. Az yüklü atıksu arıtma tesislerinde görünürler.

Amoboid hareket : Zahiri ayaklarla hareket etme .

Amonifikasyon : Azotlu bileşiklerin minerilizasyonu.

Anabolizmuz : Sentez metabolizması.

Anaerob : Oksijensiz yaşayan.

Anaerob solunum : Oksijensiz ortamda solunum.

Anoksibiyoz : Oksijensiz yaşam.

Antagonist : Karşıt oyuncu, karşıt olan.

Arıtma Çamuru : Evsel ve evsel nitelikteki endüstriyel atık suların, fiziksel, kimyasal ve biyolojik işlemleri sonucunda ortaya çıkan, suyu alınmış, kurutulmuş çamur.

Aritmetik Artış : Eldeki miktarın her seferinde sabit bir miktar eklenmesi ile artışı

Asidite : Bir çözeltinin veya sıvının asitlik derecesi.

Asidofil : Asit seven, aside dost, uyumlu.

Asimilasyon : Alınan besin maddesini kendi bünyesine uygun hale dönüştürme olayı.

Astuar : Med-cezirden etkilenen deltalar.

Aşı : Atıksuya, arıtma çamuruna veya biyoçöpe ayrışmayı yönlendirmek ve hızlandırmak için belirli bakteri türlerinin verilmesi.

Atıklar : Herhangi bir faaliyet sonunda çevreye atılan zararlı maddeler (effluent).

Atıksu yükü : Akarsuların atıksular tarafından kirlilik ile yüklenmesi

Ayrırma Sistemleri : Geri kazanılabilir katı atıkların, işleme sokulmasından önce, hammadde bazında ayrı olarak sınıflandırılmaları işlemi. (Sorting System)

Ayrışabilirlik : Maddelerin mikroorganizmalar tarafından parçalanabilirliği.

Ayrıştırıcılar : Canlı dokularda biriken organik maddeleri, yeniden üreticilerin kullanabileceği inorganik maddeler haline getiren türler.(decomposers)

Ayrıştırma yeteneği : Mikroorganizmaların maddeleri basit moleküllere kadar parçalayabilme yeteneği.

Azalan Verimler Şlkesi: Birim girdi başına üretim artışının giderek azalması; bazı durumlarda girdilerin artmasına karşın toplam üretimin düşmesi (diminishing returns)

Bertaraf Etme : Katı atıkların konutlarda ve işyerlerinde atıldıkları yerlerde geçici olarak biriktirilmesi, bu işyerlerinden toplanması, taşınması, madde ve enerji kazanmak üzere işleme tabi tutulması için yakma, kompostlaştırma, geri kazanma gibi düzenli depolanması suretiyle, çevreye ve insan sağlığına zararsız hale getirilmesi ve ekonomiye katkı sağlama işlemlerinin tümü.

Bakteriostatik : Bakterilerin hareketini engelleyenler.

Bakterisid : Bakteri öldüren.

Bazisite : Alkalinite.

Bental (bentos) : Yüzeysel suların zemin kısmı.

Bentalzon : Zemin bölgesi

Beslenme zinciri : Besin maddesinin inorganik olarak alınmasından nihai tüketiciye kadar taşınmasının yolu.

Beslenme piramidi : Beslenme zincirinin her bir halkasının ferd sayısının veya biyomasının ifadesi.

Bi-Metal Kutu (Metal Alaşımli Kutu): Gövdesi çelik ve kalaydan kapağı alüminyumdan oluşan meşrubat kaplarıdır. A.B.D.'nde meşrubatların sayısal olarak çok az bir kısmı bu tür ambalajlarda piyasaya sunulmaktadır. Metal alaşımli (bimetal) kutulara yüzde oran olarak az miktarda alüminyum da katılmaktadır. Çelik kutuya alüminyum katılması özellikle geri kazanım sırasın da metalik safsızlıkların giderilmesi için yararlı olmaktadır.

Biyojen : Canlılardan kaynaklanan.

Biyokimyasal oksijen ihtiyacı (BOŞ₅) : Sıcaklığa bağlı olarak beş gün içinde mikroorganizmaların organik maddeyi parçalarken ihtiyaç duydukları oksijen miktarı.

Biyolojik çamur : Aktif çamur.

Biyolojik çim : Damlatmalı filtrelerde ve biyodisklerde mikroorganizma popülasyonunun oluşturduğu sümüksü bir film (biyofilm).

Biyolojik kademe : Atıksu arıtma sistemlerinin mikroorganizmalardan oluşan kısmı.

Biyolojik denge : Ekolojik denge.

Biyomas : Biyolojik kütle.

Biyosönöz : Bir yaşam ortamının canlı topluluğu.

Biyotop : Bir canlı topluluğunun yaşam ortamı.

C/N oranı : $C_5H_7O_2N$ hücrenin yapı formülü olarak alınırsa; hücrenin C/N oranı ise, $60 + 7 + 32 + 14 = 113$ ve herbirinin ağırlıktaki payı:

$$0,531 + 0,062 + 0,283 + 0,124 = 1,0$$

$$C/N \text{ -----} > 60/14 = 4,29$$

Cam : Şişe camları; saf silisyumun sönmüş kireç veya kireç taşı ile soda katılarak 2,700 °F sıcaklıkta fırında eritilmesiyle imal edilir. Geri kazanım amacıyla toplanan cam malzeme bu karışıma eritme sırasında karıştırılabilir. Genellikle cam geçirgen olmayan, şeffaf, kokusuz ve sağlıklı bir malzemedir. Cam kaplar genellikle renksiz, kahverengi ve yeşil renkte üretilir.

Çamur indeksi : Aktif çamurun çökme özelliğinin değerlendirilmesinde kullanılan bir parametre, otuz dakika içinde çöken çamur hacminin (ml/l), çamur kuru maddesinin ağırlığına (g/l) bölümü olarak ifadesini bulmaktadır.

Çevresel Etki Değerlendirilmesi: Planlanan bir faaliyetin, çevrede yol açabileceği tüm etkilerin önceden tespit edilmesi ve önlemlerin alınabilmesi için gerekli çalışma ve uygulamalar. (environmental impact assessment).

Çevre Bilimleri : İnsan-doğa ilişkilerini inceleyen uygulamalı ve disiplinler arası bilim dalı. (environmental sciences).

Çift helix : Çift spiral; DNA molekülünün iki spirali

Cinsel kromozomlar : Cinsiyet belirleyici kromozomlar.

Çökeltim lagünleri : Atıksu içindeki çökebilir maddelerin çökmeleri için kullanılır. Çökeltim lagünleri hem su fazında hem de çamur fazında anaerobdur. Kurak hava debisine göre en az bekleme süresi bir gün olmalıdır. BO_5 - Giderimi ise % 30 - % 60 arasındadır. Diğer lagünlere ön

kademe olarak kullanılmaktadır.

Çürük çamur : Organik maddelerin anaerobik koşullarda ayrışması sonucunda oluşan çamur.

Çürüme : Oksijensiz ortamda azotlu bileşiklerin parçalanması.

Damlatmalı filtre : Kaba dolgu maddeleri içeren üzerinden atıksu verilen, içinde biyofilm oluşan bir konteyner.

Dehidratasyon : Molekülden suyun alınması.

Dehidritleşme : Substrat molekülünden hidrojenin alınması.

Demirli Metal : Bileşiminde demirin daha çok olduğu metallerden denir. En yaygın bilinen özellikleri mıknatıs tarafından çekilmeleridir. Bu özellikleri nedeniyle katı atıkların içinden kolayca ayırdedilebilirler.

Demografik Momentum : Nüfus, büyüme yönünde belli bir hız aldıktan sonra bu artışın durmasının, toplumun yaş yapısı ile ilgili olarak uzun yıllar alması;(demographic momentum)

Denaturize etme : Proteinin yapısını bozma, parçalama.

Denitrifikasyon : Nitratın nitrit üzerinden azota kadar indirgenmesi.

Depolimerizasyon : Yüksek molekülü maddelerin küçük birimlere parçalanması.

Deponi Alanı : Kentsel Katı Atıkların insan ve çevre sağlığına uygun olarak, toprak altına gömme yöntemiyle bertaraf edilmesi işlemi için, belirli koşullarda inşa edilen alan. (Landfill- Sanitary landfill)

Destruent : Organik maddenin parçalanmasına katılan canlılar.

Desülfhidraz : SH- grubunu parçalayan bir enzim.

Desülfürifikasyon : Sülfatın hidrojen Sülfüre indirgenmesi.

Deterjanlar : Yüzeyaktif sentetik organik bileşikler.

Detritus : Suda serbest yüzen, ölü organik ve anorganik yavaş yavaş çöken maddeler.

Dezaminleşme : Bir molekülden NH_2 grubunun koparılması.

Dezoksiribonukleikasit (DNA) : Hücre çekirdeğinin yapı taşı, genetik enformasyon taşıyıcısı.

Diffuzyon : Brown molekül hareketlerine göre gazların ve sıvıların karşılıklı geçişi.

Diploid : Şki üreme hücresinin birleşmesi ve kaynaşmasından sonra bir organizmanın hücre çekirdeğindeki mevcut kromozom sayısı.

Dissimilasyon : Yüksek moleküllü bileşiklerin enzim yardımı ile alçak moleküllü bileşiklere kadar indirgenmesi.

Dissosiasyon : Çözölmüş bir madde molekülünün iyonlara ayrılması.

DNA : Dezoksiribonukleikasit

Dominant : Baskın, karakterize eden, damgasını vuran; gen çiftinden birisinin özelliğini baskın olarak göstermesi.

Eşdeğernüfus (EDN) : Evsel kökenli kirlilikle, sanayi ve esnaf kökenli kirliliği karşılaştırmak için kullanılan, BOŞ'nin esas alındığı bir terim; BOŞ₅ değeri , 60 g/N.Gün .

Eliminasyon : Maddelerin suyun içinden veya ortamdan uzaklaştırılması

Ekoloji : Şnsan ve diğer canlıların birbirleri ile ve çevreleri ile olan ilişkilerini inceleyen biyolojik bilim dalı.

Ekoloji (oikos = ev idaresi, bütçe , logos = bilim): Doğanın bilançosunu yapan bilim dalı.

Ekolojik Çevre : Bir canlının bulunduğu yerdeki fizikselkimyasal koşullar ile diğer canlıların oluşturduğu ortam.

Ekolojik Enerji : Ekoloji sistemler içindeki tüm enerji ilişkilerini konu alan alt bilim dalı.

Ekosistem : Bir biyosönöz 'de karşılıklı ilişkinin tümü.

Ekosistem : Belli bir alanda yaşayan ve birbirleri ile sürekli etkileşim içinde olan canlılar ile bunların cansız çevrelerinin oluşturduğu bütün.

Embiriyo : Organizmanın ilk gelişme aşamaları.

Endojen solunum : Hücrenin içinde depolanmış yedek maddelerin ayrıştırılması, tüketilmesi. OT_e = endojen oksijen tüketimi; bu değer atıksu arıtma tekniğinde = 0,1 kg O_2 /kg KM . Gün olarak kabul edilir.

Endomitoz : Bir hücre çekirdeği içinde gerçekleşen bir olay; bu sayede kromozom sayısı da ikilenmektedir.

Enerji Piramidi : Beslenme düzeylerinin üst üste gösterilmesi ile elde edilen, piramide benzer şekil. Her bir beslenme düzeyi, piramidin bir basamağını oluşturur.

Enerji : İş yapabilme gücü

Enerji akışı : Biyokimyasal yolla bağlanmış olan enerjinin beslenme zinciri yolu ile taşınması.

Enerjik : Enerji veren, enerjisi olan.

Entegre Atık Yönetimi: Katı atık bertaraf stratejisi; kaynaktan azaltma ve yeniden kullanma; geri kazanım; atıktan enerji kazanma ve arazide bertaraf etme yöntemlerinin birden fazlasını bir arada kullanmaktır.

Enzimler : Kimyasal reaksiyonların biyolojik katalizatörleri.

Epilimniyon : Bir gölün atlama tabakası üzerinde kalan kısım.

Evolusyon : Jeolojik zaman içinde canlıların evrimi.

Eysel Katı Atık (Çöp) : Konutlardan atılan, tehlikeli ve zararlı katı atık kavramına girmeyen, bahçe, park ve piknik alanları gibi yerlerden gelen katı atıkları

Fauna (Favna) : Hayvanlar alemi.

Fermentasyon : Mikroorganizmaların neden olduğu maddelerin anaerobik ayrıştırılması.

Filament : Şpliksi bir yapı.

Filtreleme : Filtreleme yapıları ile yiyeceklerini alan hayvanların yaptığı iş.

Fitoplankton : Su içinde serbest halde yüzen, gezen küçük bitkiler (algler).

Flagelatlar : 5 - 20 nm çapında olan yuvarlak - oval organizmalar. Bir veya birçok kamçıya sahiptirler, bunlarla da hareket ederler. (Bodo spc.). Aşırı yüklenen tesislerde ve işletmeye yeni alınmış tesislerde yoğun miktarda görünürler.

Flora : Bitkiler alemi.

Fotolitotrof : Anorganik maddelerden fotokimyasal reaksiyonlarla besinlerini, enerjilerini temin eden canlılar.

Fotoorganotrof : Organik maddelerden fotokimyasal yolla enerjinin kazanılması.

Fotosentez : Klorofilin güneş enerjisi yardımı ile

karbondioksit ve sudan karbonhidratları üretmesi.

Fototrof : Işıktan enerji elde edip yaşayan, ışık enerjisinden yararlanan.

Fucoxanthin : Kahverengi kırmızımsı boya maddesi.

Gamet : Cinsiyet hücresi.

Gen : DNA üzerindeki irsiyet (kalıtım) birimi.

Genetik Code 'lar : DNA içinde kilitlenmiş kalıtım bilgileri.

Genetik : Organizmalar dünyasında kalıtsal olayları, olguları inceleyen bilim dalı.

Genom : Bir kromozom takımında bulunan genlerin toplamı.

Geometrik Artış : Eldeki miktarın her seferinde sabit bir yüzde ile artışı.

Geri Dönüştürme : Katı atıklar içinde yeralan tekrar işlenebilir özellikli hammadde kökenli materyalin işlenerek ikincil hammadde haline getirilmesi işlemi. (Recycling)

Geri Kazanım : Kentsel Katı Atıklar içinde yeralan tekrar işlenebilir hammaddelerin çeşitli yöntemlerle yeniden üretime sokulabilecek hale getirilmesi işlemi. (Recovery)

Geri dönüş çamuru : Son çökeltim havuzundan aktif çamur havuzuna iletilen biyolojik çamur,

Glikoliz : Karbonhidratların anaerobik olarak parçalanması.

Glukoz : Üzüm şekeri; $C_6H_{12}O_6$

Gram boyama : Bazik boyalarla boyanmış bakteriler. İyod-potasyum iyodür ile de işleme tabi tutulmuştur. Alkolle boyasını kaybedenlere "Gram negatif" (kırmızı); alkolle boyalarını kaybetmeyenler de

"Gram pozitif " (mavi)

Gruplama Ambalajı : Satış noktasında satış birimlerinin belirli bir miktarını ya bu birimlerin son kullanıcı veya tüketiciye böylece satmak ya da satış noktasındaki raflara yerleştirmek amacıyla gruplandırmak için üretilen; ve çıkartılması halinde ürünün niteliklerini etkilemeyen her türlü ambalaja verilen addır.(**İkincil Ambalaj**)

Habitat : Bir organizmanın veya popülasyonun doğal olarak yaşadığı yer.

Ham çamur : Mekanik kademedede oluşan çamur,

Ham atıksu : Arıtılmadan önce atıksu,

Havalandırmalı lagünler : Lagün alanından tasarruf etmek ve derinliğini artırmak istendiğinde (2-3 m) kullanılan bir doğal atıksu arıtma yöntemi. Serbest su bölgesindeki aktif çamur miktarı 50 mg KM/l 'dir. (Halbuki aktif çamur tesislerinde 3000 - 4000 mg KM/l'dir). Havalandırmadaki amaç bu bakteri biyomasına oksijen vermenin yanısıra aynı zamanda çamur-su sınırından çamura oksijen taşınmasını da sağlamaktır.

Havalandırmasız lagünler : Bu lagünler hem atıksu arıtımında hem de arıtma çamuru arıtılmasında kullanılabilirler. Hem az yükleme yapılır, hem de sığ inşaa edilirler ki, su yüzeyinin hava ile temasında oksijen ihtiyacı yeterli olarak sağlanabilsin.

Lagün derinliği 1- 1,5 m kadardır. Toplam su hacmi arka arkaya devreye sokulmuş üç lagüne paylaştırılırsa; o zaman 1. lagünde heterotrof organizmalar su fazında organik maddeleri aerob olarak; anaerob olarak da çamur fazındaki organik maddeleri parçalarlar. 2. lagünde de daha ziyade ototrof organizmalar baskın olarak bulunur, aerob koşullarda çalışrlar ve aynı zamanda da anorganik tuzları fitoplanktonlar kanalı ile bağlarlar, elimine ederler. 3. lagünde de daha ziyade zooplanktonlar gelişmeye başlar. 2. lagünden gelen fitoplanktonları temizlerler. Su berraklaşır.

Havza : Bir nehir, göl veya denizin suyunu topladığı yer.(**basin**).

Herbivor : Ot yiyen, otobur.

Hetero fermentataif ayrışma : Çok farklı ve çeşitli parçalanma

ürünleri olan bir ayrışma.

Heterotrof : Organik maddelerden beslenenler.

Hidratasyon : Suyun bir moleküle inşaa edilmesi.

Hidritleşme : Hidrojenin bir organik moleküle depolanması.

Hidrojen donatoru (vericisi) : Metabolik faaliyetler sırasında hidrojen donatoru; reduksiyon olayı.

Hidrojen akseptoru (alıcısı) : Metabolik faaliyetler sırasında hidrojen akseptoru; oksidasyon olayı.

Hidroliz : 1. Bir molekülün suyun yardımı ile parçalanması
2. Anaerobik çamur işleminde 1. ayrışma fazı

Hipolimniyon : Bir gölün atlama tabakasının altında kalan kısım

Homo fermentatif ayrışma : Sadece tek parçalanma ürünü olan bir ayrışma.

Hyphe : Mantar iplikcikleri.

İşleme Tesisi : Geri kazanma tesisi, kompost veya yakma tesisi gibi atıklardan tekrar kullanılabilir madde veya enerji elde etmek, katı atıkların hacmini küçültmek ya da çevreye zararını azaltmak maksadı ile kurulan, inşa edilen tesis ve yapılar.

İlave Ambalaj : Paketlenmiş olsun olmasın ürüne ya da ürün gruplarına dağıtımcı ya da perakendeci tarafından taşıma (torba) ya da takdim amacıyla eklenen her türden ambalaja verilen addır. (Paketleme Ambalajı)

Imago : Gelişmesini tamamlamış böcek.

İnert : Hantal, reaksiyonsuz, pasif

İnhibitor : Engelleyici.

İnkubasyon zamanı : Enfeksiyonla hastalığın ortaya çıktığı an arasındaki geçen süre.

İnorganik maddeler : Biyolojik olarak ayrışmaları olanaksız olan maddeler.

İnzektisid : Böcek mücadelesinde kullanılan ilaçlar

İri katı atık : Buzdolabı, çamaşır makinası, koltuk gibi evsel nitelikli eşyalardan oluşan ve kullanılmayacak durumda olan çoğunlukla iri hacimli atıklar.

Jenerasyon süresi : Üreme yeteneğinin durduğu ana kadar ortalama olarak geçen bir süre.

Kalay Ayırma : Kalay kaplı çelik bileşimli atık ambalaj malzemelerinden kalayın ayrılmasını sağlayan kimyasal işlemdir.

Kaldırımda Geri Toplama : Geri kazanılabilir malzemenin tasnif edilerek bir veya daha fazla sayıda kaldırıma konmuş kaplarla toplanma işlemine verilen addır. "Curbside Collection"

Kanserojen : Kanser yapıcı madde.

Karbonhidratlar : Kısaca $C_n(H_2O)_n$ şeklinde genel olarak ifade edilebilen karbon, hidrojen ve oksijenden oluşan bileşikler.

Karnivor : Etobur.

Katabolizma : Bir organizmanın metabolizmasında maddelerin küçük moleküllü bileşiklere parçalanması.

Katı Atık : Üreticisi tarafından atılmak istenen ve toplumun huzuru ile özellikle çevrenin korunması bakımından, düzenli bir şekilde bertaraf edilmesi gereken katı maddeler ve arıtma çamuru.

Kaynak Sakınımı : Ürün ve ambalajının tasarımı ve üretiminde toksik madde ve ambalaj hammaddesi hacimlerinin minimum düzeye indirgenmesi ve/veya maksimum kullanım ömrüne sahip olması

Kemolitotrof : Redoks reaksiyonları ile enerji kazanılması olayıdır. Ancak hidrojen donetoru vericisi) olarak da anorganik bileşikler kullanılmaktadır (H_2 , H_2S , NH_3).

Kemoorganotrof : Redoks reaksiyonları ile enerji kazanılması olayıdır. Hidrojen donetoru (vericisi) olarak da organik bileşikler kullanılmaktadır.

Kirleticiler : Geri kazanılabilir materyalin geri kazanma prosesinde zarar görebileceği maddelerdir.

Kitin : Azot içeren çok sayıda şeker. Mantar hücrelerinin duvarlarının bir parçası.

Klorofil : Yaprak yeşili.

Koenzim (Coenzym) : Bir enzimin basit etki grubu.

Kolibakteriler : Normal bağırsak florasını oluşturan kalın bağırsak bakterileri.

KOŞ (COD; CSB) : Kimyasal oksijen ihtiyacı.

Kolifaj : Koli bakterilerinde yaşayan viruslar.

Kolloidler : Çapı 10^{-5} ile 10^{-7} mm arasında olan maddeler.

Kompetitif engelleme : Substrat benzeri maddeler tarafından enzimlerin inaktifleştirilmesi.

Kompost : Bir katı atık bertaraf tekniği ile elde edilen nihai bir üründür ve toprak ıslahı için kullanılır. Bu ürün çöplerin bünyesindeki organik atıklar mikroorganizmalar yardımıyla humusa dönüştürülmesi ile oluşmaktadır.

Konjugasyon : Fertler arasında plazma köprüsü yardımı ile çekirdek alış veriş.

Konstitutif enzim : Bir hücre tarafından sürekli olarak üretilen enzim.

Kontaminasyon : Kimyasal maddelerle ve/veya mikrobiyolojik olarak bulaşma.

Konzument : Tüketici

Kota : Yıllar itibari ile dolum yapılarak piyasaya sürülmüş plastik ve metal kapların yeniden değerlendirilmesi ve bertaraf edilmesi amacı ile, bu kapların geri toplanan miktarının tüketilen miktarına oranı.

Kozmopolit : Dünyada kendine uygun ekolojik koşullarda her yerde görülebilen bir canlı.

Krebssiklus : Trikarbonasiti siklusu : TCC :

Kromatidler : Bir kromozomun boylamasına iki yarısı.

Kromatofor : Sitoplazmada çeşitli yapıdaki boya maddesi taşıyıcısı.

Kromozom mutasyonu : Mikroskopik olarak kromozomun yapı değişikliği kanıtlanan bir mutasyon olayının son hali.

Kromozomlar : Hücre çekirdeğinde genetik özellikleri taşıyan ipliksi olan yapılar, üreme hücrelerinde yapısı ve sayısı sürekli sabittir.

Kryophil : Kriyofil; soğuk seven.

Kullanılabilir enerji: Ekosistemlerdeki her enerji dönüşümünde, bir beslenme düzeyinden diğerine ulaşabilen, iş yapabilme gücündeki enerji, ekolojik randıman,.(ecological efficiency).

Kutikula : Hücresiz dış deri tabakası.

Letal : Ölümcül

Limnoloji : Şç sular bilimi

Limonluk Etkisi : Isı enerjisinin karbondioksit gibi gazlar

tarafından emilip atmosferde alıkonmasıyla ortaya çıkan ısı artışı; sera etkisi.(greenhouse effect)

Lipid : Yağ

Lipofil : Yağ seven.

Lipoid : Yağ içeren madde.

Lipoproteidler : Yağ içeren, suda çözünen proteinler.

Litoralzon : Kıyı bölgesi

Lojistik Eğri : Bir popülasyonun, önce hızlı, sonra yavaş artıp durarak dengeye erişmesini gösteren S- biçimli eğri. (Verhulst-Pearl eğrisi).

Maddesel Geri Kazanma : Katı atık içindeki kağıt, plastik, cam gibi yeniden değerlendirilebilir nitelikteki maddelerin herhangi bir kimyasal ve biyolojik işleme tabi tutulmadan ekonomiye tekrar kazandırılması işlemi.

Makroskopik : Çıplak gözle görünen.

Meiosis : Redüksiyon bölünmesi; bir çeşit çekirdek bölünmesi, diğer genetik açıdan önemli bir çok olayın yanı sıra kromozomların sayısı da yarıya indirgenmektedir.

Metabolizma : Madde dönüşümü.

Metalimniyon : Epilimniyon ile hipolimniyon arasındaki atlama tabakası.

Metazoolar : Çok hücreli hayvanlar.

Mezofil bakteriler : Sıcaklık optimumu olarak 25 - 40 C arasında optimum yaşayan bakteriler.

Mikroskopik : Çıplak gözle görülmeyen.

Mineralizasyon : Organik maddelerin inorganik nihai ürünlere ayrışması, parçalanması.

Minimum yasası : Justus von Liebig tarafından 1862 yılında ortaya konulan " Diğer besin maddelerin kıyasla en az miktarda bulunan besin maddesi gelişmeyi tayin eder.

Mitokondriyen : Sitoplazmada bilya veya çubuksu bir görünüm arzeden yaşamsal önemde enzimler, fermentler içeren bir hücre kısmı.

Mitoze : Çekirdek bölünmesinin kompleks bir şekilde gerçekleşmesi. Bu sırada, aynı yapıda ve aynı sayıda kromozomlardan oluşan iki hücre, birbirinin tıpatıp aynı hücre meydana gelmektedir.

Murein : Bakteri hücre duvarının yapı taşı

Mutant : Spontane kalıtım değişimi nedeni ile ailesinden en az bir özelliğinde farklılık göstermesi.

Mutasyon : Hücredeki kalıtım özelliklerini taşıyan yapının kalıcı bir şekilde değişmesi.

Mycel : Mantar ipliklerinin toplamı .

Nakliye Ambalajı : Belli sayıda satış birimi yada gruplanmış ambalajın taşıma ve nakliyelerini kolaylaştırmak ve fiziksel taşıma ve nakliye hasarlarını önlemek amacıyla tasarlanan hertürlü ambalaja denir. (Üçüncül Ambalaj) .

Nematodlar : Şpliksikurlardır ve 2 - 3 mm uzunluğundadır. Az yüklü atıksu arıtma tesislerinde görülür.

Nitrifikasyon : Amonyumun mikrobiyolojik olarak nitrata ve nitrite dönüşmesi

Nükleikasit : Her canlının kalıtım özelliklerinin taşıyıcısı, DNA ve RNA olarak bulunmaktadır.

Öfotik tabaka : Fazla ışık alan tabaka

Omnivor : Herşey yiyen

Oral : Ağız yolu ile alınan.

Organel : Tek hücreli canlının bir kısmı, bu kısım çok hücrelideki organa tekabül eder.

Organik maddeler : Yanıcı özeliğe sahip ve kompostlanabilir maddeler.

Ototrof : Kendilerini sadece anorganik maddelerden besleyebilenler.

Ötrof : Fazla beslenme. Bitki besin maddesi bakımından zengin.

Ozmoz : Yarı geçirgen hücre duvarından sıvıların geçmesi, girmesi.

Ozon Tabakası : Yukarı atmosferde bulunan ve kısa dalga boylu morötesi (UV) ışınlarını süzerek azaltan, içinde ozon bulunan bir tabaka .(ozon layer).

Patojen : Hastalık yapıcı.

Pektin : Bitkiler dünyasında çok yaygın bulunan yüksek moleküllü polisakaridlerden oluşan bir karışım .

Pelagial : Bir gölde serbest su bölgesi

Peptid : Protein.

Peptidaz : Alçak moleküllü proteinlerden peptid bileşiklerini parçalayan enzim.

Pepton : Polipeptid karışımı.

Pestisid : Zararlı ile mücaadele ilacı.

Plankton : Su içinde serbest halde yüzen, gezen organizmaların tümü.

Polifosfatlar : Detarjanların ana ham maddesi.

Polimerizasyon : Basit moleküllerin makromolekül oluşturmak için bir araya gelmesi.

Polipektid : Çok sayıda aminoasitlerinin biraraya gelmesinden oluşan maddeler.

Polisakkaridler : Çok sayıda şeker,

Populasyon : Belirli bir mekandaki bir türün toplam fert sayısı.

Primer üretim : Birincil ürün; yeşil bitkilerin anorganik maddelerden biyomas üretmeleri.

Prodücent : Üretici.

Profundal : Suların zemin kısmı,

Prokaryotik : Hücre çekirdeği olmayan organizmalar,

Proteaz : Peptidleri çözen , parçalayan enzim.

Protein : Çok sayıdaki proteinlerden meydana gelmiş bir protein.

Protein : Yumurta akı

Proteoliz : Proteinin amino asitlerine parçalanması.

Protoplazma : Hücre çekirdeğinin dışında kalan tüm hücre materyali, burada tüm yapı malzemesi üretilmekte ve işletme metabolizması yürütülmektedir.

Pseudopodie : Yalancı ayaklı.

Redoks sistem : Şindirgeyen madde ile oksitleyen madde

arasındaki denge.

Redüksiyon maddesi : Elektron alıcısı bulunması halinde , elektron vermeye hazır olan madde.

Repressor : Belirli enzimlerin oluşmasını engelleyen hücrede var olan bir madde.

Ressesif : Gen çiftinden diğerine karşı özellik taşımada üstünlük gösteremeyen, pasif, sönümlenmiş kalan kısmı.

Ribonukleikasit : RNA ; Bakteri ve viruslarda kalıtım informasyonunun taşıyıcıları, bunun dışında sürekli olarak protein sentezinde aktif.

Ribozom : Plazmada RNA içeren bilyalar,

Rotatorlar : Suspanse katı maddeden ve bakterilerden beslenen 0,5 - 1 mm uzunluğunda olan organizmalar.

Saccarid : Şeker.

Salpeter bakterileri: Nitrifikasyon bakterileri.

Saprobiler : Çürüterek yaşayanlar, çok kirli sularda yaşayan canlılar; saprobi sisteminin oluşturucuları.

Saprofitik : Ölü organizma kalıntılarını, atıklarını basit kıkıyasal bileşiklere parçalayan bakteriler ve mantarlar.

Sapromat : BOŞ₅'i otomatik ölçen bir aygıtın adı.

Satış Ambalajı : Nihai kullanıcı ya da tüketici için satış noktasında bir satış birimi teşkil edilmesine yönelik oluşturulmuş her türlü ambalaja verilen addır.(Birincil Ambalaj)

Saz ve kamışlı lagünler: Lagünleri arıtma etkisini artırmak için yüksek bitkiler kullanılabilir. Örneğin saz ve kamış gibi bitkiler.1.) Bu da heterotrof organizmaların tutunacakları alanları artırır, arıtma veriminin artmasını sağlar.

2.) Bitkiler su içindeki fosfat ve benzeri tuzları alırlar ve hasata kadar bünyelerinde depolarlar. 3.) Zemindeki çamura kök sistemi sayesinde oksijen iletilir ve aerob aktivite de bu bölgede artar.

Sembiyoz yaşam : Farklı türlerin karşılıklı dayanışarak birlikte yaşamaları;

Semipermeable membran : Yarı geçirgen membran.

Sessil : Yerleşik, oturan

Siliatlar (Kırpiksi hayvancıklar) : Aktif çamurun tipik konuklarıdır. Sabit yerleşenlerle gezici olanları birbirinden ayırmak gerekir. Optimal aktif çamurda 20 000 - 100 000 fert / ml arasında siliat bulunur. (Colpidium campylum, Paramaecium caudatum, Aspidisca costata, Euplotes affinis, Vorticella spec Vorticella microstoma, Vorticella convallaria, Vorticella campanula, Carchesium polypinum, Opercularia coarctata).

Sistem : Birbirleri ile etkileşim içinde olan ve birbirlerine bağımlı parçaların oluşturduğu bütün.

Solunum : Bir besin maddesinden hidrojeni parçalayarak enerji kazanılması; aerob : hidrojen akseptörü (alıcısı) oksijen. Anaerob: Hidrojen akseptörü (alıcısı) bir başka madde.

Solunum zinciri : Aerobik koşullarda enerji elde etmek için enzimler tarafından yönlendirilen reaksiyonlar zinciri.

Son Ürün : Endüstriyel veya diğer işlemlerle geri kazanılabilir atıklardan yeniden ambalaj malzemesi yapmak için hazırlanan ham madde demektir.

Spesifik Oksijen Tüketimi : $OT_{sp} = OT_e + OT_s$; eşitlikten de anlaşıldığı gibi, OT_{sp} değeri iki unsuradan oluşmaktadır, bakterilerin endojen fazda yedek maddelerini kullanırken tükettikleri oksijen (OT_e) ve substratın mikrobiyel parçalanması sırasında kullanılan oksijen (OT_s).

Stabil çamur : Mikroorganizmalar tarafından oldukça ileri düzeyde çürütülmüş çamur.

Stohimetrik : Kimyasal bileşiklerde bileşim elemanlarının belirli ağırlık oranlarında bulunması,

Submers : Batmış

Substrat solunumu : Dışsal olarak substratların mikroorganizmalar tarafından solunumu;

Suctoriler : 40 um büyüklüğünde olan siliatları yakalayıp emen organizmalar. Oksijen temini iyi olan, az yüklü aktif çamur atıksu arıtma tesislerinde bulunurlar.

Sülfürikasyon : Hidrojen sülfürün kükürt üzerinden sulfata oksitlenmesi.

Sürdürülebilir Kalkınma: Doğal sermayeden yıldıan yıla alınabilir verimi aşmadan ve gelecek kuşakların da kendi gereksinmelerini karşılayabilme olanaklarını ellerinden almadan gerçekleştirilen ekonomik kalkınma.(**sustainable development**).

Şişkin çamur : Katı madde içeriği az olan çoğunlukla ipliksi bakterilerden oluşan aktif çamur.

Taksonomi : Canlılar aleminin sistematığı.

Taze çamur : Atıksu arıtma tesisinin mekanik ve biyolojik arıtmalarından gelen çamurların karışımı.

Tehlikeli Atıklar : Doğal sistemleri etkileyebilecek, toksik nitelikte, insan yapısı organik ve inorganik atıklar; zehirli atıklar.(**hazardous waste**) .

Tensid : Sınır yüzey aktif maddeler.

Termofil : 45 - 70 C arasındaki sıcaklığı seven.

Toksika : Zehirli maddeler.

Toksikoloji : Toksik ya da öldürücü etkilerin saptanması ile ilgili ilgilenen biyoloji bilim dalı.

Toksisite : Zehirlilik.

Trofojen tabaka : Güneş enerjisi yardımı ile anorganik maddelerden organik madde üreten tabaka

Tüketiciler : Bir ekosistemde otobur, etobur ve asalak türlerin tümü. (consumers)

Ureaz : Ürün parçalayan enzim

Virulent : Hastalık yapan

Xanthophyll : Sarı boya maddesi, sarı pigment.

Sitoplazma : Hücrenin içinde yaşayan madde.

Yağasitleri : Yağların yapı taşı olan organik asitler.

Yeniden Kullanım : Bir kez kullanılmış doğal kaynakları yeni den kullanılabilir hale getirme; kullanıma geri kazanma (recycling) .

Yenilenebilir Nitelikteki Doğal Kaynaklar: Belli sınırlar için de kendi kendilerini yenileyebilen ya da tüketilmesi zaten mümkün olmayan doğal kaynaklar.(renewable resources) .

Yenilenemez Nitelikte Doğal Kaynaklar: Bir kez kullanıldıktan sonra bir daha yerine gelmeyen, kendi kendilerini yenileyemeyen, tüketilebilir nitelikteki kaynaklar. (nonrenewableresources)

Yükleme : Belli bir zaman sürecinde ortaya atılan zararlı maddenin miktarı.(loading)

Yüksek Yoğunluklu Polietilen (HDPE): Alkolsüz içecek ambalajlarının alt tarafında kullanılan yoğunluklu plastik malzemedir. Bu ambalajlardaki HDPE % 35 oranında geri kazanılmaktadır. Geri kazanılan HDPE malzemeden çiçek saksısı veya drenaj boruları yapılabilir.

Yumaklaşma : Kimyasal maddeler yardımı ile sıvı içinde bulunan kolloid bileşiklerin ayrılması ve çöktürülmesi.

Zooplankton : Su içinde serbest halde yüzen, gezen küçük hayvanlar (**Protozoolar**).

Zorunlu Depozito : Bira ve alkolsüz meşrubat ambalajları gibi özel kapların toplatılması için özel bir uygulamadır. Depozit genellikle şişe vergisi olarak da adlandırılır.

Latince ve Yunanca bazı önemli sözcükler:

Acetum (Latince = L) : Sirke
Acidus ,L : Acı, asitik
Aer, aeros (Yunanca = Y) : Hava
Anti ,Y : Karşı
Aqua ,L : Su
Askos ,Y = Hortum
Aster ,Y = Yıldız
Aspergo, L : Patlatmak
Autos , Y : Kendi kendine
Bacillum , L = Çubuksu
Ballo , Y = Atma
Basis , Y = Zemin, temel
Bioo, bioun , Y = Yaşam
Capsa, L = Kapsül
Carbo , L = Karbon
Chroma , Y = Renk , deri
Chronos , Y = Zaman
Chrysos , Y = Altın
Cilium , L = Kirpik
Circino , L = Dairesel yapma
Circulus , L = Daire
Cisterna , L = Sarnıç
Citrus , L = Limon ağacı
Classis, L = Bölme, sınıf
Clavis, L = Anahtar

Code , Fransızca, = Telegram anahtarı, şifresi
Color, L = Renk
Columella , L = Sütun
Combinatio, L = Birleştirme
Conservo, L =Koruma
Consorsium , L = Birlik , topluluk
Contamino, L = Bulaşmak , kirlenmek
Daktylos , Y = Parmak
Deleo, delere , L = Yok etmek , mafetmek
Derme , Y = Deri
Diagnosis , Y = Farketmek , teşhis koymak
Discos ,Y = Dilim
Dispergo, dispergere, L = Yayılan , dağılan
Dissolvens , L = Çözen
Dissolve, dissolvere , L = Çözme , serbest bırakma
Duro , L = Sürmek , sertleşmek
Edaphos ,Y = Toprak
Eu , Y = Şyi
Fermentum , L = Maya
Ferrum , L = Demir
Fertilis , L = Verimli
Fibra , L = Şplik, elyaf
Filum , L = Doku
Fimum , L = Hayvan gübresi
Flos, floris , L = Çiçek
Uro , L = Yakma , yanma
Utilis, L = Yararlı
Valeo, valere , L = Değerli
Vario , L = Değişken , değişen
Varius , L = Renkli
Venus , L = Güzellik
Vesicula , L = Kabarcık
Virus , L = Zehirli , öz
Vitrum , L = Cam
Xylon , Y = Odun
Zoon , Y = Canlı
Zyme , Y = Maya ,
Zygos , Y = Köprü